

Sygn. akt II CSKP 1306/22

POSTANOWIENIE

Dnia 3 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Leszek Bosek (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Żmij

w sprawie z wniosku M. J.
z udziałem K. P., H. K., H. Z., K. K., J. P. i M. S.
o zmianę postanowienia w przedmiocie zasiedzenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 3 listopada 2022 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w Kielcach
z dnia 7 listopada 2017 r., sygn. akt II Ca 935/17,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

M. J. złożył wniosek o zmianę prawomocnego postanowienia z 21 marca 2011 r., I Ns 432/10, wydanego przez Sąd Rejonowy w Busku-Zdroju oddalającego wniosek o stwierdzenie nabycia prawa własności nieruchomości nr [...] przez zasiedzenie z uwagi na zmianę okoliczności sprawy przez stwierdzenie, że M. J. z dniem 31 grudnia 2008 r. nabył przez zasiedzenie prawo własności nieruchomości nr [...], położonej w J. obręb 0006, gmina [...], powiat [...], o powierzchni 0,05 ha, dla której Sąd Rejonowy w Busku-Zdroju prowadzi księgę wieczystą [...].

Sąd Rejonowy postanowieniem z 30 marca 2017 r. zmienił postanowienie tego Sądu z 21 marca 2011 r., zgodnie z powyższym wnioskiem (pkt. I), odstąpił

od obciążania uczestników K. P., H. K., H. Z., J. K. nieuiszczonymi kosztami sądowymi (pkt. II), orzekł, że wnioskodawca i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie (pkt. III).

Jak ustalił Sąd Rejonowy, z 4 listopada 1971 r. J. K.1 z domu M. stała się właścicielem nieruchomości położonych we wsi J. gmina [...] o łącznej powierzchni 1,49 ha, oznaczonych w ewidencji gruntów jako: działka numer [...] o pow. 0,55 ha i działka nr [...]1 o pow. 0,94 h. Na wypisie rejestru gruntów zaznaczono, m.in. iż w działce nr [...] jest część w klasie użytków IVB o powierzchni 0,05 ha; na wyrzysie tej działki sporządzonym na podstawie mapy ewidencji gruntów oznaczono w jej wnętrzu od strony południowej prostokąt, bez oznaczenia odrębnym numerem ewidencyjnym. Dla nieruchomości tej założona została księga wieczysta oznaczona aktualnie numerem [...]1(k.98).

W dniu 18 sierpnia 1978 r. J. K.1 i K. J. zawarły umowę, na podstawie której J. K.1 sprzedała K. J. do jej majątku dorobkowego z W. J. tę nieruchomość za cenę 8000 zł.

W 1979 r. nastąpiła aktualizacji ewidencji gruntów obrębu J.. W jej wyniku działki nr [...] i [...]1 o powierzchni 1,49 ha zostały połączone w jedną, którą oznaczono nr [...]1 i określono nową jej powierzchnię na 1,48 ha (k. 98).

W dniu 18 sierpnia 1999 r. W. i K. małżonkowie J. zawarli z synem M. J.

4 umowę, na podstawie której podarowali mu gospodarstwo rolne składające się z nieruchomości rolnych położonych w gminie [...] we wsiach: D., J. oraz we wsi J. – w tej ostatniej o powierzchni łącznej 2,7 ha, oznaczonej jako działki gruntu nr [...]1 i [...]2. Do umowy przedłożono m.in. mapę wpisaną do ewidencji Urzędu Gminy [...] z 25 czerwca 1999 r. za nr [...], z której wynikało, iż w wyniku aktualizacji obrębu J. w 1979 r. działki nr [...] i [...]1 o powierzchni 1,49 ha odpowiadają działce gruntu nr [...]1 o pow. 1,48 ha. Na podstawie tej mapy w dziale I księgi wieczystej [...]1 w miejsce dotychczasowych działek nr [...] i [...]1 o łącznej powierzchni 1,49 ha została wpisana nowa działka nr [...]1 o powierzchni 1,48 ha (k.99).

W dacie 4 listopada 1971 r. S. i J. małżonkowie P. byli samoistnymi posiadaczami nieruchomości rolnej położonej w J., m.in. działki o powierzchni 0,05

ha oznaczonej w tej dacie nr [...]a (nowy numer [...]) oraz działki nr [...] 3 (nowy numer) o powierzchni 0,57. W 1979 r. podczas aktualizacji ewidencji gruntów obrębu J. w miejsce starej działki oznaczonej nr [...]a o powierzchni 0,05 ha powstała aktualna działka nr [...] o powierzchni 0,05 ha. Przy aktualizacji stare numery działek z dodatkami liter alfabetu zamieniano na nowe numery opisane tylko cyframi, w takich przypadkach dla takiej działki nadawano pierwszy wolny numer w obrębie. W tym przypadku starej działce nr [...]a nadano nowy numer [...], ponieważ w tym czasie już w ewidencji nie było takiego numeru - dotychczasowa działka nr [...] została połączona z dotychczasową działką [...]1 i takiej nowopowstałej działce nadano numer [...]1, a więc numer [...] uwolnił się (k. 99).

S. P. zmarł [...]1980 r., spadek po nim na podstawie ustawy nabyli żona J.P. oraz pięcioro dzieci: K. P., H. K., H. Z., J. K. i J. P.1, z tym że wchodzące w skład spadku gospodarstw rolne nabyli żona J. P., syn K. P. i córka H. Z. (k. 99).

K. i W. małżonkowie J. objęli nieruchomości w posiadanie samoistne w 1978 r. Objęli również w posiadanie sąsiadującą od strony południowej, znajdującą się pomiędzy ich działką nr [...]1 (według nowego oznaczenia) a drogą, działkę o starym nr [...]a o powierzchni 0,05 ha (obecnie nr [...]), albowiem byli przekonani że nabyli również własność tej części gruntu. Pomiedzy działkami nr [...]1 (nowy numer) i nr [...] (nowy numer) na gruncie nie było różnicy w sposobie użytkowania. Po 1999 r. w tych samych granicach posiadanie nieruchomości objął ich syn M. J.. Nikt posiadania tego ani nie zakłócał, ani nie kwestionował. M. J. z sąsiadem M. S. m.in. zrobili mostek (k.99-100).

Sąd Rejonowy postanowieniem z 18 marca 2009 r., I Ns 491/08, stwierdził, że S. oraz J. małżonkowie P. stali się z mocy prawa z dniem 4 listopada 1971 r. nieodpłatnie, na zasadzie małżeńskiej wspólności ustawowej, współwłaścicielami nieruchomości położonej w miejscowości J. gmina T., oznaczonej w rejestrze gruntów działkami o numerach [...]3 i [...] o łącznej powierzchni 0,62 ha, dla której nie ma założonej księgi wieczystej ani zbior dokumentów. Uczestnikami tego postępowania nie byli M. J., K. J., W. J.. Dla tej nieruchomości została założona księga wieczysta [...].

K. P., powołując się na przysługujące mu prawo współwłasności, około

2009-2010 r., po zakończeniu sprawy I Ns 491/08, podjął nieskuteczne próby usunięcia M. J. z działki nr [...] (nr aktualny). Próbował wypasać tam swoją krowę, którą M. J. wyganiał. W 2012 r. na wiosnę M. J. zaorał zarówno działkę [...]1 (nowy numer) i [...] (nowy numer) i od tej pory działkę tę uprawia, sieje zboża (k.100).

Sąd Rejonowy postanowieniem z 21 marca 2011 r., I Ns 432/10, oddalił wniosek M. J. o stwierdzenie zasiedzenia (pkt I) oraz z urzędu dokonał wpisu ostrzeżenia o założonych dwóch księgach wieczystych [...] i [...]1 dla nieruchomości nr [...], położonej w J., oznaczonej obecnie numerem [...]1 (pkt II). Nie sporządzono uzasadnienia tego postanowienia (k. 101).

Sąd Rejonowy wyrokiem z 27 czerwca 2012 r., I C 123/12, oddalił powództwo M. J. o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym skierowane przeciwko K. P., J. P. i H. Z.. Natomiast postanowieniem z 20 listopada 2014 r., I Ns 482/12, Sąd ten stwierdził, że M. J. stał się z dniem 31 grudnia 2008 r. przez zasiedzenie właścicielem nieruchomości położonej we wsi J. gmina [...], oznaczonej numerem [...] o powierzchni 0,0456 na mapie sporządzonej przez geodetę W. K., dla której w Sądzie Rejonowym w Busku-Zdroju urządzona jest księga wieczysta [...]. Na skutek apelacji uczestnika K. P. Sąd Okręgowy w Kielcach postanowieniem z 2 września 2015 r. uchylił zaskarżone postanowienie i wniosek odrzucił. W uzasadnieniu Sąd ten wskazał, że wniosek złożony 28 czerwca 2012 r., w którym M. J. domaga się stwierdzenia, iż nabył w drodze zasiedzenia prawo własności nieruchomości położonej w J., oznaczonej jako działka nr [...] o powierzchni 0,05 ha, był identyczny jak uprzedni wniosek o zasiedzenie tej samej nieruchomości złożony przez wnioskodawcę w prawomocnie zakończonej sprawie o sygn. I Ns 432/10, a więc zaistniała powaga rzeczy osądzonej.

Sąd Rejonowy wyrokiem z 5 czerwca 2013 r. oddalił powództwo K. P. przeciwko M. J. o ochronę naruszonego posiadania. Sąd ten wyjaśnił, że M. J., po doliczeniu okresu posiadania przez jego poprzedników prawnych W. i K. małżonków J., był samoistnym posiadaczem nieruchomości położonej w J. oznaczonej aktualnie w ewidencji jako działka nr [...] (poprzedni numer [...]a) o powierzchni 0.05 ha przez ponad 30 lat, licząc ten okres co najmniej od 31 grudnia 1978 r. Materiał dowodowy jednoznacznie wskazuje, że w tym

okresie W. i K. małżonkowie J., a następnie M. J. władali tą działką jak właściciele z zamiarem władania nią dla siebie, z wyłączeniem innych osób korzystali z niej zgodnie z jej społeczno-gospodarczym przeznaczeniem. Zarówno K. i W. małżonkowie J., jak i ich syn byli bowiem przekonani, że na podstawie umowy z 1978 r. nabyli od J. K.1 jedną nieruchomość, składającą się z dwóch działek rozdzielonych rowem, o równej szerokości na całej długości, w szczególności pełną szerokością łączącą się od strony południowej z drogą. M. J. i jego poprzednicy prawni władali działką objętą wnioskiem w sposób identyczny, jak zintegrowaną z nią gospodarczo nieruchomością faktycznie kupioną od J. K.1. W wyniku aktualizacji obrębu J. działkę [...] o powierzchni 0,55 ha i działkę [...]1 o powierzchni 0,94 połączono w całość, oznaczono numerem [...]1, a na wyrysie z mapy ewidencyjnej oznaczono jako również nowopowstałą działkę [...], znajdującą się bezpośrednio przy południowej części nowopowstałej działki [...]1. Okoliczność ta została zaznaczona w treści umowy darowizny zawartej pomiędzy W. i K. małżonkami J. a M. J., z tym że w akcie tym nie podano powierzchni dawnej działki [...], ani też nie zawarto żadnych informacji odnośnie do tego, którą i czyją działkę, i o jakiej powierzchni oznaczono tym zwolnionym numerem [...]. Zdaniem Sądu Rejonowego mimo tego wyraźnego wyróżnienia w ewidencji gruntów nowej działki [...], na gruncie sytuacja nie zmieniła się, a wnioskodawca posiadał samoistnie cały pas gruntu o równej szerokości, ograniczony z obu stron równoległymi do siebie miedzami. Działkę, która formalnie nie była jego własnością, oznaczoną nowym numerem [...] o powierzchni 0,05 ha, użytkował on w sposób identyczny jak działkę [...]1, która stanowiła jego własność. Na gruncie nie było różnicy w sposobie użytkowania. Sytuacja na gruncie nie zmieniła się nawet wówczas, gdy uczestnik K. P., po uzyskaniu tytułu własności na nową działkę [...], podjął próbę wyzucia wnioskodawcy z tej nieruchomości.

Sąd Rejonowy podniósł, że M. J., który nie był uczestnikiem sprawy, która toczyła się tylko z udziałem spadkobierców S. P.– samoistnego posiadacza z 1971r., złożył wniosek o stwierdzenie zasiedzenia. Wniosek ten został oddalony i choć nie zostało sporządzone uzasadnienie, to na podstawie analizy akt sprawy, w szczególności na podstawie tej okoliczności, iż wniosek został oddalony na pierwszej rozprawie, bez przesłuchania stron i świadków, a jedynie na podstawie

zgłoszonych dokumentów, w sposób jednoznaczny można stwierdzić, iż jedyną podstawą takiego rozstrzygnięcia było przedłożenie przez wnioskodawcę umów z 1978 r. i z 1999 r., z których wynikało, że M. J. jest już właścicielem działki nr [...], która stała się częścią działki nr [...]1. Okoliczność, że w istocie M. J. nie jest właścicielem działki oznaczonej nowym numerem [...] o powierzchni 0,05 ha, ujawniła się dopiero późniejszej w sprawie toczącej się przed Sądem Rejonowym, sygn. akt 123/12, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (k.106).

W ocenie Sądu Rejonowego z tego właśnie względu w sprawie znajduje zastosowanie art. 523 zd. 2 k.p.c. Zmieniły się okoliczności sprawy, albowiem po zakończeniu sprawy o zasiedzenie, w której wniosek M. J. został oddalony tylko z uwagi na rzekome przysługiwanie mu tytułu własności, okazało się, że tytuł ten mu nie przysługuje. W sprawie I Ns 432/10 nie zbadano żadnych okoliczności warunkujących zasiedzenie, w szczególności ani charakteru, ani czasookresu posiadania nieruchomości przez M. J., opierając się wyłącznie na dokumentach, które jednak, jak się potem okazało, nie odzwierciedlały aktualnego stanu ewidencyjnego. Zdaniem Sądu Rejonowego w tym stanie faktycznym nie można winić wnioskodawcy, że od wskazanego orzeczenia nie wniósł apelacji. Wnioskodawca mógł mieć uzasadnione okolicznościami przekonanie, że rzeczywiście tytuł własności już mu przysługuje.

Zdaniem Sądu I instancji M. J. wykazał się dbałością o swoje interesy, ponieważ niezwłocznie po zakończeniu sprawy o zasiedzenie (21 marca 2011 r.) wniósł przeciwko K. P., J. P. i H. Z. pozew o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (22 marca 2011 r.). Dopiero w tej sprawie, po zasięgnięciu opinii biegłego, ustalono, gdzie na gruncie znajduje się aktualna działka nr [...].

Ponadto, niezwłocznie po zakończeniu sprawy o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (27 czerwca 2012 r.), M. J. złożył ponowny wniosek o stwierdzenie zasiedzenia działki nr [...] (28 czerwca 2012 r.). Wniosek ten nie odniósł ostatecznie zamierzonego przez wnioskodawcę rezultatu, ale tylko z uwagi na to, iż w istocie był identyczny z poprzednim, a nie złożonym w

trybie art. 523 k.p.c.

Na skutek apelacji uczestnika K. P. Sąd Okręgowy w Kielcach postanowieniem z 7 listopada 2017 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego z 30 marca 2017 r. w punkcie I w całości i wniosek oddalił oraz w punkcie II przez uchylenie zawartego w nim rozstrzygnięcia (pkt 1) i rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 2 i 3).

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że uzasadnienie wniosku oraz poczynione przez Sąd Rejonowy ustalenia wskazują, iż w dacie orzekania w sprawie I Ns 432/10 wnioskodawca nie legitymował się tytułem własności do działki będącej przedmiotem postępowania w niniejszej sprawie. Fakt, że okoliczność ta została ustalona po uprawomocnieniu się postanowienia wydanego w tej sprawie, nie może uzasadniać wystąpienia z wnioskiem o zmianę tego orzeczenia w trybie art. 523 zd. 2 k.p.c. Okoliczność ta występowała bowiem już przed uprawomocnieniem się tego postanowienia.

M. J. zaskarżył skargą kasacyjną powyższe postanowienie w całości, zarzucając mu:

1. naruszenie przepisu postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 523 k.p.c. przez jego błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu przez Sąd II Instancji, że zmiana okoliczności sprawy, określona powołanym przepisem, może polegać wyłącznie na wystąpieniu nowych okoliczności, które nie istniały w chwili wydania orzeczenia;
2. naruszenia art. 387 § 1 w zw. z art. 328 § 2 w zw. z art. 382 w zw. z art. 386 § 1 w zw. z art. 233 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez zaniechanie sporządzenia należytego i szczegółowego uzasadnienia postanowienia.

W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw.

Artykuł 523 zd. 2 k.p.c. jest unormowaniem o charakterze wyjątkowym i wymaga ścisłej wykładni. Wprowadza on wyjątek od zasady określonej w art. 523 zd. 1 k.p.c., zgodnie z którą prawomocne postanowienie orzekające co do istoty sprawy nie może być zmienione ani uchylone, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

W postępowaniu w przedmiocie zmiany prawomocnego orzeczenia oddalającego wniosek o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie nie podlegają ponownemu badaniu i ocenie te same okoliczności faktyczne, które stanowiły podstawę wydania prawomocnego postanowienia (por. uzasadnienie uchwały SN z 12 marca 2003 r., III CZP 97/02). Zainteresowany ubiegający się o zmianę postanowienia negatywnego obowiązany jest wykazać zmianę okoliczności sprawy, przewidziane bowiem w art. 523 k.p.c. odstępstwo od zasady związania sądu orzeczeniem co do istoty sprawy jest dopuszczalne jedynie w granicach i na podstawie zmiany okoliczności (por. postanowienia SN: z 15 września 2011 r., II CSK 718/10; z 4 lutego 1999 r., II CKN 172/98; z 21 marca 1973 r., III CRN 429/72). Decyduje więc stan faktyczny sprawy, a nie jego ocena prawna, przy czym sąd, który stwierdzi zmianę okoliczności sprawy, powinien rozstrzygnąć, czy dokonane ustalenia uzasadniają ingerencję w stabilność prawomocnego orzeczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2015 r., IV CZ 60/15).

Artykuł 523 zd. 2 k.p.c. odnosi się do okoliczności, które powstały już po wydaniu prawomocnego postanowienia, a nie do okoliczności, które występowały wcześniej, ale nie zostały udowodnione. Przepis ten nie znajdzie więc zastosowania nawet w przypadku ujawnienia dowodów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, istniejących jednak jeszcze przed prawomocnym zakończeniem postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie (por. postanowienie SN z 19 września 2013 r., I CSK 706/12).

Odnosząc powyższe ustalenia do niniejszej sprawy, trzeba stwierdzić, że wprowadzie wyrok Sądu Rejonowego z 27 czerwca 2012 r., I C 123/12, na mocy którego oddalono powództwo skarżącego przeciwko J. P., H. Z. i K. P. o

uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, został wydany po uprawomocnieniu się postanowienia o oddaleniu wniosku skarżącego o stwierdzenie zasiedzenia spornej nieruchomości, to jednak oczywiste jest, że potwierdza on tylko to, że powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej nr [...]nie było uzasadnione z tego powodu, że ta księga wieczysta spornej działki nigdy nie obejmowała. Zatem ani ten wyrok nie stanowi o zmianie okoliczności sprawy, ani z akt tamtej sprawy nie wynika, że w niniejszej sprawie ujawniły się nowe okoliczności. Orzeczenie zapadłe w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nie zostało zresztą zaskarżone przez żadną ze stron.

Jeżeli więc w postępowaniu w przedmiocie zmiany prawomocnego orzeczenia oddalającego wniosek o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie, nie podlegają ponownemu badaniu i ocenie te same okoliczności, które stanowiły już podstawę wydania prawomocnego postanowienia, to prawidłowo Sąd II instancji uznał, że w trybie art. 523 zd. 2 k.p.c. nie była dopuszczalna zmiana prawomocnego postanowienia oddalającego wniosek skarżącego. Przez okoliczności sprawy w rozumieniu tego przepisu należy však rozumieć stan faktyczny decydujący o oddaleniu wniosku, a nie jego ocenę prawną (por. postanowienia SN: z 16 grudnia 2015 r., IV CZ 60/15; z 21 marca 1973 r., III CRN 429/72).

Bezzasadny okazał się także zarzut naruszenia art. 387 § 1 w zw. z art. 328 § 2 w zw. z art. 382 w zw. z art. 386 § 1 w zw. z art. 233 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez zaniechanie sporządzenia należytego i szczegółowego uzasadnienia. Niezależnie od mankamentów formalnych i redakcyjnych tak sformułowanego zarzutu, należy stwierdzić, że naruszenie przez sąd II instancji art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może tylko wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. wyroki SN: z 7 października 2005 r., IV CK 122/05; z 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07; z 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07; z 30 listopada 2018 r., I CSK 659/17). Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia wskazuje prawidłowo na okoliczności, które przesądziły o jego treści, poddaje się więc kontroli kasacyjnej.

Na marginesie należy odnotować, że skarżący całkowicie bezpodstawnie zakłada, że od postanowienia Sądu Rejonowego z 21 marca 2011 r., I Ns 432/10, nie mógł wnieść apelacji, skoro orzeczenie to potwierdzało jego tytuł prawny do nieruchomości. Zawodowy pełnomocnik skarżącego, reprezentujący go w tym postępowaniu, powinien odróżnić obiektywnie nieprawidłowe i krzywdzące wnioskodawcę nieprawomocne orzeczenie (*gravamen*), od którego przysługuje apelacja, od innych orzeczeń (por. uchwałę składu siedmiu sędziów SN – zasadę prawną z 15 maja 2014 r., III CZP 88/13).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 520 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[as]